שופטים

א. בנוגע צו דער מצוה פון מינוי מלך — שום תשים עליך מלך[1] — איז ידועה די שאלה[2]:

בשעת אידן האבן געבעטן ביי שמואל הנביא „תנה לנו מלך" איז ער דערפון געווען זייער אומצופרידן[3], און אויך דער אויבערשטער האט געזאגט „כי אותי מאסו גו'"[4] — ולכאורה, דאס איז דאך א מצוה וואס דער אויבערשטער האט אנגעזאגט אידן? ובפרט לויטן מאמר חז"ל[5] „ג' מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ להעמיד להם מלך כו'" — וואס דערפון איז מובן, אז דאס איז א מצוה נעלית ביותר, ואפילו פון די מצות התלויות בארץ.

און ווידער, אויב זייער מאנען א מלך אין יענעם זמן איז געווען א דבר בלתי רצוי — פארוואס האט דער אויבערשטער דאמאלס אנגעזאגט שמואל הנביא אז ער זאל נאכגעבן אידן און ממנה זיין א מלך אויף זיי?

ב. אין חסידות[6] איז אין דעם מבואר, אז דער מכוון פון מינוי מלך איז אויף צוויי אופנים (זה למעלה מזה):

א) א טעם פשוט, ווייל (בלשון המשנה[7]) „אלמלא מוראה (של מלכות) איש את רעהו חיים בלעו" — אז דער מלך זאל אנפירן און אויפטאן אז די הנהגה פון די אנשי המדינה זאל זיין כראוי.

אפילו ווען דער שכל פארשטייט אז מ'דארף זיך פירן כדבעי, איז עס אבער ניט גענוג, ווייל העין רואה והלב חומד וכו'[8] — און דערפאר דארף מען אנקומען צו יראת המלך, וואס פועלט אז מען זאל זיך פירן בדרך הישר.

ב) ווען דער מצב איז אז המוח שליט על הלב בתמידיות — איז ניט נויטיק א מינוי מלך לענין האמור; עס זיינען אבער דא אזעלכע ענינים, וואס דער עם האט ניט קיין דעת צו פארשטיין ווי מען דארף זיך פירן בהם — נאר דער מלך מצד מעלתו וואס משכמו ומעלה גבוה מכל העם[9] פארשטייט זיי, און ער גיט ארויס פקודות ווי מען זאל זיך פירן — און די אנשי המדינה טוען אזוי, ווייל אזוי האט דער מלך געהייסן.

און דאס איז דער ענין פון מינוי מלך (בפנימיותו ובשרשו) ביי עם ישראל — וואס זייער אדון און מלך איז דער אויבערשטער, און דער מלך בשר ודם, וואס מ'איז ממנה, איז דער ממוצע וואס איז מגלה מלכותו ית' צו אידן:

אידן מצד עצמם זיינען מאמינים, פארשטייען און פילן אז זייער חיות נעמט זיך פון (מלכותו של) הקב"ה, וואס דאס דארף ביי זיי ארויסרופן דעם

---

1) פרשתנו יז, טו.

2) אברבנאל פרשתנו „הספק העשירי". ושם לאח"ז מביא תי' כו"כ מפרשים, ע"ש. כלי יקר פרשתנו עה"פ. רד"ק ש"א ח, ה. וראה סנהדרין כ, ב. רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ב. ועוד.

3) ש"א שם, ו. וראה שם יב, יב ואילך.

4) שם, ז.

5) סנהדרין שם. ספרי ראה (יב, י). ועוד. רמב"ם ריש הל' מלכים.

6) סהמ"צ להצ"צ מצות מינוי מלך פ"א ופ"ג, ע"ש באורך (בהבא לקמן ס"ב־ג).

7) אבות פ"ג מ"ב.

8) רש"י שלח טו, לט.

9) ש"א ט, ב. ונת' באוה"ת בראשית (כרך ד) ע' 1528. שם שה"ש (כרך ב) ע' תיד־טו. ועוד.

ביטול צום אויבערשטן. בשעת אַבער זיי זיינען אין אַ מצב און ביי זיי פעלט אָט דער ביטול, דאַרפן זיי אָנקומען צו אַ מלך בשר ודם, וואָס דורך מורא מלכותו וכו׳ ווערט ביי זיי אויפגעטאָן אַ יראה וביטול צו מלך מלכי המלכים הקב״ה.

אָבער בשעת אידן זיינען ווי עס דאַרף צו זיין און עס איז ביי זיי פאַראַן דער ביטול צו אלקות מצד עצמם, דעמאָלט איז דער אויפטו פון (מינוי) מלך אין אַ העכערן אופן: די מדריגות אין אלקות צו וועלכע אידן קענען מצד עצמם ניט צוקומען, ווייל די מדריגות זיינען העכער פון זייער השגה — איז דער מלך (וואָס מצד מעלתו כנ״ל האָט ער אַ השגה אויך אין זיי) ממשיך ומשפיע זיי צו עם ישראל — און דאָס פועלט באַ אידן אויך אַ העכערן אופן פון יראה וביטול, אַ ביטול וואָס איז העכער פון זייער הבנה והשגה.

ג. עפ״ז ווערן פאַרענטפערט די שאלות הנ״ל:

שמואל הנביא האָט געוואָלט אַז דער מצב פון אידן זאָל זיין אין אַן אופן אַז זיי זאָלן שטיין מיט אַ ביטול צו אלקות מצד עצמם, ניט אָנקומענדיק צו אַ מלך — און דער מלך זאָל ביי זיי פועל זיין די העכערע דרגא פון ביטול און יראה (בכלל — יראה עילאה): אידן האָבן אָבער געבעטן אַ „מלך לשפטנו ככל הגוים״[10] — אַ מלך וואָס זאָל זיי באַוואָרענען פון „איש את רעהו חיים בלעו״ — וואָס דאָס ווייזט אַז ביי זיי האָט געפעלט די דרגא פון יראת שמים, וואָס אידן דאַרפן האָבן מצד עצמם. און דערפאַר האָט דער אויבערשטער געזאָגט „כי אותי מאסו גו׳״ — עס פעלט ביי זיי יראת שמים.

און ס׳איז מובן, אַז אעפ״כ האָט זיי דער אויבערשטער „נאָכגעגעבן״ און געהייסן ממנה זיין אַ מלך — ווייל ווען באַ אַ אידן פעלט ביראה, מאיזו סיבה שתהי׳, איז אע״פ אַז ער דאַרף אליין, אָן דער השפעה פון מלך, צוקומען צו דעם ביטול — דאָך קען מען ניט וואַרטן — און ביז דעמאָלט זאָל ער זיין ח״ו אַ איד אָן עול מלכות שמים;

ער דאַרף אויף זיך תיכף אָננעמען אַ מלך, וואָס זאָל אים באַוואָרענען אין די ענינים; און דערנאָך במשך הזמן, וועט ער מצד עצמו צוקומען צו דער דרגא פון ביטול און יראה, ביז אויך צו די דרגות פון סוג הב׳ דורך אַ מלך, כנ״ל.

ד. פון יעדן ענין דאַרף מען אַרויס־נעמען אַ הוראה אין עבודת ה׳:

אע״פ אַז בזמן הגלות איז ניטאָ קיין מלך — זאָגן אָבער חז״ל[11] „מאן מלכי רבנן״. אַזוי ווי עס איז דאָ די מצוה פון מינוי מלך, עד״ז האָט אַ איד אויף זיך דעם ציווי פון מלכי רבנן „עשה לך רב״[12].

און אויף דעם איז די הוראה פון ענין הנ״ל: עס זיינען פאַראַן אַזעלכע וואָס מיינען, אַז בנוגע די נידעריקע ענינים קענען זיי אַליין פאַרשטיין און מחליט זיין, ובמילא דאַרפן זיי וועגן דעם ניט פרעגן ביי אַ „רב״.

די משנה זאָגט „עשה לך רב״, יעדער איד דאַרף האָבן אַ „רב״ — זיי טראַכטן אָבער, אַז דערמיט ווערן געמיינט די

10) ש״א ח, ה. ועד״ז שם, כ. — ומש״נ בפרשתנו (שם, יד) „אשימה עלי מלך ככל הגוים אשר סביבותי״ — ראה רמב״ן שם, דמש״נ „אשימה עלי גו׳״ הוא „מרמיזותיו על העתידות שכן הי׳ כששאלו להם כו׳״, אבל אי״ז מעלת ענין המלוכה כפי שצ״ל ע״פ תורה.

11) ראה גיטין ספ״ה.

12) אבות פ״א מ״ו ומט״ז.

ענינים נעלים; ווען עס קומט אבער צו ענינים פשוטים, איז ער א מאמין בעצמו, ער דארף ניט אנקומען צו השפעה פון א רב. דאס קען ער אליין אויפטאן.

אי, עס גייט דורך א משך זמן און ער שטייט נאך אלץ אין זעלבן מצב נמוך — פונדעסטוועגן מיינט ער, איז ניט כדאי דערמיט צו גיין צום „רב". ער וועט ווארטן „עד שיערה עליו רוח ממרום", ביז ער וועט נתעורר ווערן מיט יראה כדבעי און מתקן זיין אלץ וואס ער דארף מתקן זיין — בכח עצמו.

אויף דעם איז די הוראה פון מינוי מלך ברוחניות איצטער: הגם אז (עליך — בא אידן) איז ענינו ופעולתו של מלך בעיקר שייך בנוגע צו העכערע מדריגות, אבער ווען ס'איז א מצב פון „אותי מאסו", ח"ו, אדער א חשש אויף דעם — דארף מען גלייך נוצן מורא המלך אויף דעם.

ה. עס זיינען פאראן אויך אזעלכע וואס זאגן, אז זיי געפינען ניט פאר זיך קיין „רב". דארפן זיי וויסן אז דאס איז מעצת ופיתוי היצר. ווארום לא אלמן ישראל[13], און ס'איז ניט שייך די מציאות, אז צווישן אידן זאל ניט זיין איינער וואס האט מער אהבת ה' ויראת ה' פון אים — און קען במילא זיין פאר אים א „רב"[14]. נאר דערויף דארף זיין עשה (אויך פון ל' מעשין על הצדקה[15], כפיית ישות עצמו) און יגיעה — ער דארף זיך מתייגע זיין און זוכן, ביז ער וועט געפינען א „רב". ווארום אויף זיך טאר מען זיך ניט פאר־לאזן[16] — מען מוז האבן א „רב". און יגעת ומצאת[17] — אויב ער וועט הא־רעווען און זוכן מיט אן אמת וועט ער געפינען א רב.

און דער „רב" וועט מיט אים „איינ־לערנען" די פרשיות וואס דער מלך פלעגט לייענען בהקהל — שמע און והי' אם שמוע[18] וכו': פריער שמע וואס איז קבלת עול מלכות שמים[19], און דערנאך „והי' אם שמוע גו' (און) ואספת דגניך", ער וועט אים געבן צו פארשטיין אויך אין השגה אז דער „ואספת דגניך" איז תלוי אין דעם „שמוע תשמער";

און נאכדעם ווי דער „רב" וועט ביי אים מעורר זיין די נידעריקע דרגא פון ביטול און קבלת עול, וועט ער אויף אים דערנאך ממשיך זיין די העכערע מדריגה — יראה עילאה.

און כהנ"ל האט א שייכות מיוחדת צו עקבתא דמשיחא, ערב ביאת משיח צדקנו — וואס ענינו איז דאך ביידע זאכן[20]: רב (ילמד תורה אלעמען — אפילו לאבות ומשה רבנו[21]) און מלך — מלכא משיחא.

(משיחת שמחת בית השואבה,
שנת הקהל, תשי"ג)

---

13) ראה ב"ר (פנ"ז, ז) „אין דור שאין בו כמשה".
14) להעיר מפי' הרמב"ם ורבינו יונה לאבות שם.
15) בי' לשו"ע סרמ"ח. נת' בד"ה ועבדי דוד תרצ"ט. וראה לקו"ת בחוקותי מח, א.
16) כמחז"ל (אבות פ"ב מ"ד) אל תאמין בעצמך.
17) מגילה ו, ריש ע"ב.
18) סוטה מא, א (במשנה). רמב"ם הל' חגיגה פ"ג ה"ג. — נת' לקמן ע' 204 ואילך.
19) ברכות רפ"ב (במשנה). הובא בפרש"י סוטה שם ד"ה ושמע.
20) סהמ"צ להצ"צ שם.
21) לקו"ת צו יז, א. ש' האמונה פנ"ו ואילך. סהמ"צ שם.

שופטים ב

א. נאָך דעם ציווי (בפרשתנו[1]), אַז „כי יכרית ה״א את הגוים גו׳ וירשתם גו״ זאָל מען אויסטיילן[2] ג׳ ערי מקלט — „והי׳ לנוס שמה כל רוצח״[3] — איז דער פסוק ממשיך ומוסיף[4]: „ואם ירחיב ה״א את גבולך כאשר נשבע לאבותיך ונתן לך את כל הארץ אשר דבר לתת לאבותיך . . ויספת לך עוד שלש ערים על השלש האלה״. שטייט אין ספרי (וירושלמי[5]) געבראַכט אין רש״י על אתר, אַז דער ציווי באַציט זיך צום זמן דלעת״ל, ווען אידן וועלן באַקומען אויך „ארץ קני וקניזי וקדמוני״[6]; און אַזוי פסק׳נט אויך דער רמב״ם[7]: „בימי המלך המשיח מוסיפין שלש אחרות על אלו השש . . והיכן מוסיפין אותן בערי הקני והקניזי והקדמוני שנכרת לאברהם אבינו ברית עליהן כו׳״.

איז ידוע אין דעם די שאלה[8]: צו וואָס וועט מען דאַרפן (נאָך) מוסיף זיין לעת״ל נאָך ערי מקלט? — לכאורה וועלן דאַך דעמאָלט ניט זיין קיין רוצחים[9] אפילו ביי די אומות העולם — ווי דער נביא זאָגט[10] „לא ישא גוי אל גוי חרב״[11] —

און אע״פ אַז ערי מקלט זיינען בעיקר צוליב אַ הורג נפש בשגגה — איז דאָך אָבער אויך די מציאות פון הריגת נפש בשגגה ניט שייך לעת״ל, הן מצד הנהרג והן מצד ההורג:

---

1) יט, א ואילך.

2) ל׳ הכתוב בפרשתנו (יט, ב. ז): שלש ערים תבדיל לך. וברמב״ם (הלכות רוצח רפ״ח): מ״ע להפריש ערי מקלט שנאמר שלש ערים תבדיל לך. בהמצות שבהכותרת להל׳ רוצח (מצוה ט): להפריש ערי מקלט ולכוין* להם הדרך (ומשמע שג״ז „לכוין להם הדרך״ בכלל המצוה). ובסהמ״צ מ״ע קפב: להכין** שש ערי מקלט כו׳ ושיתקן דרך אליהם כו׳. ומביא הכתוב (יט, ג) תכין לך הדרך. ובמנין המצות בריש ספר היד: להכין שש ערי מקלט שנאמר תכין לך הדרך ושלשת. ואכ״מ.

3) יט, ג.

4) שם, ח־ט.

5) מכות פ״ב ה״ז. וראה תוספתא מכות ספ״ב.

6) פרש״י כאן, ח.

7) הל׳ רוצח פ״ח ה״ד.

8) זית רענן (להמג״א) ליל״ש כאן. ומסיים: ועי׳ בכוונת האר״י. וראה ל״ת, ספר הליקוטים (להאריז״ל) ושער המצות פרשתנו עה״פ. ש״ך עה״ת עה״פ. של״ה בית דוד בסופו (כד, רע״א ואילך). משכיל לדוד לפרש״י כאן. ועוד.

9) כ״ה הלשון בל״ת וספר הליקוטים ושער המצות שם „שלא יהיו רוצחים״ „שאז ירבו הרוצחים״. ולכאורה לשון זה מתאים על הורג נפש במזיד* [שגם מזיד מקדים לערי מקלט (מכות י, ב. רמב״ם הל׳ רוצח פ״ה ה״ז)]. אבל גם בפרשתנו נאמר (יט, ד**. ו) לשון זה (רוצח) על הורג נפש בשגגה. וכן בפ׳ מסעי (לה, יא. כה ואילך). וכ״ה במדרשי חז״ל, וברמב״ם בכ״מ (ראה רמב״ם שם ה״ב, ה״ט. ועוד). ואכ״מ.

10) ישעי׳ ב, ד.

11) כ״ה בל״ת וספר הליקוטים ושער המצות שם. ועד״ז בזית רענן שם. וראה הערה 17.

---

*) ובמנין המצות על סדר הלכות הרמב״ם בריש ס׳ היד: **ולהכין לו** הדרך. וראה רמב״ם ס׳ המדע (ירושלים תשכ״ד) בש״נ: ולכוין (כבפנים), לכונן.

**) בהוצאת הר״ח העליר והר״י קאפח „להבדיל״. ועד״ז הוא בחינוך מצוה תקכ.

*) עיין רשב״ם יתרו כ, יג. ואכ״מ.

) הלשון בפסוק ג׳ „כל רוצח**״, יל״פ **בדוחק** שבזה נכלל גם מזיד כיון שגם הוא מקדים בתחלה, כנ״ל. אבל מהמשך הפרשה (יט, יא) לא משמע כן. ואכ״מ.